

Det här vill vi!

Riksförbundet Attentions intressepolitiska program

Attentions intressepolitiska program har som utgångspunkt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (ICRPD) samt FN:s konvention om barnets rättigheter.

© Riksförbundet Attention 2015
Programmet är beslutat på Attentions förbundsstämma 2015
Grafisk form/Illustration: Lovisa Schiller
Foto: Scandinav
Tryckeri: Åtta45

Innehåll

Mänskliga rättigheter.....	4
Leva med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.....	6
Stöd och behandling.....	8
Tidiginsatser.....	10
Hjälpmedel och anpassning.....	12
Skola för alla.....	14
Arbete och försörjning.....	16
Inflytande och delaktighet.....	18
Forskning och utveckling.....	20
Fritid och kultur.....	22
Fakta om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.....	24
Om Riksförbundet Attention.....	26

Mänskliga rättigheter

Attentions arbete baseras på FN-konventionen om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättningar. Konventionen tydliggör vilka rättigheter människor med funktionsnedsättning har. Den innebär en tydlig markering att samhället ska anpassas efter människorna, inte tvärtom.

Kunskap gör skillnad

Vi tror att negativa attityder, fördomar och diskriminering oftast beror på okunskap. Därför arbetar vi för att öka kunskapen om våra medlemmars behov. Förståelse förändrar attityder.

Attention arbetar för att:

- ▶ Alla människor ska ses som lika värdefulla och respekteras oavsett kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.
- ▶ Samhället ska bejaka människors olikheter och se olikhet som möjlighet istället för som hinder.
- ▶ Samhället ska vara tillgängligt för personer med NPF.
- ▶ Alla ska få möjlighet att utvecklas utifrån sina egna förutsättningar. Vård-, omsorgs- och stödinsatser ska utformas efter vilket behov av hjälp och stöd en individ har.

Leva med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

FN-konventionen erkänner att alla människor är lika inför och enligt lagen och utan någon diskriminering berättigade till lika skydd och lika förmåner.

NPF syns inte och det kan vara svårt för andra att förstå hur det är att leva med dessa funktionsnedsättningar. Eftersom NPF finns hos omkring 7 % av befolkningen behöver alla som arbetar med vård, stöd och utbildning få kunskap om vad NPF är. Kunskap ger förståelse som leder till ett individanpassat bemötande och bättre insatser.

! Attention arbetar för att:

- Öka kunskapen om NPF hos alla som arbetar med människor genom att sprida information och erbjuda utbildning.
- Alla som bor i Sverige ska få tillgång till information om NPF på ett språk som de förstår.
- Flickor/kvinnor med NPF ska uppmärksammas särskilt så att alla med NPF får samma rätt till stöd och vård.
- Personer med NPF som befinner sig i fängelse, på institution eller behandlingshem ska ha rätt till hälsoundersökningar, behandling, stöd och hjälpmedel som bidrar till att deras förutsättningar att klara ett framtida liv stärks.
- Samhället ska vara tillgängligt för personer med NPF.

Stöd och behandling

Enligt FN-konventionen har varje människa rätt till jämlik sjukvård, hälsofrämjande åtgärder och rehabilitering.

NPF har i huvudsak genetiska orsaker som innebär en livslång funktionsnedsättning. Det finns flera sätt att minska symtomen. Det som visat sig mest effektivt är så kallade multimodala insatser. Det innebär en kombination av insatser, till exempel psykosociala och pedagogiska stödinsatser, psykologisk behandling samt vid behov läkemedelsbehandling.

Eftersom alla är olika är det viktigt att behandlingen utgår från varje individs förutsättningar, behov och önskemål.

Olika personer behöver olika stöd

Barn har ofta stor nytta av träning av impuls- och aggressionskontroll, koncentration och minne. Hjälpmiddel och praktisk utbildning i att strukturera vardagen är också bra.

Många vuxna med NPF är sjukskrivna eller har sjuk- eller aktivitetsersättning på grund av stresskänslighet och samhällets bristande förmåga att ge rätt stöd. Med ökad förståelse, anpassad rehabilitering, boendestöd och andra insatser kan vardagen underlättas för personer med NPF.

Attention arbetar för att:

- ➔ Vård-, hjälp- och stödinsatser ska vara evidensbaserade och ingå i vårdgarantin.
- ➔ Vårdgivare och kommunala instanser ska samverka och ge samordnat stöd.
- ➔ Kunskapsstöd tas fram för alla NPF-diagnoser.
- ➔ Personer med missbruksproblem och NPF ska få behandling och stöd utifrån både funktionsnedsättningen och missbruket.
- ➔ Socialstyrelsens kunskapsstöd för ADHD ska användas av kommuner, landsting, andra vårdgivare och berörda myndigheter för att förbättra vård- och stödinsatser.
- ➔ Klagomål angående brister i vård och stöd ska kunna framföras på ett enkelt och lättillgängligt sätt till de ansvariga. Brister ska åtgärdas snabbt.
- ➔ Stöd- och vårdinsatser ska anpassas efter patienternas behov och funktionssätt. Verksamheterna ska ta tillvara de kunskaper som finns bland yrkesgrupper som arbetsterapeuter, vård- och stöd-samordnare med flera.
- ➔ Alla ska få en Samordnad individuell vårdplan (SIP) med tydlig information om sin behandling.
- ➔ Vårdgarantin ska utformas så att den innefattar även utredningstiden.
- ➔ Alla ska få samma möjligheter till vård, stöd i hemmet och hjälpmedel, oavsett var i landet man bor och vilken läkare man har.
- ➔ Anhörigas rätt till stöd och kunskap förbättras.
- ➔ Det ska finnas samordnare som kan hjälpa personer med NPF och anhöriga i kontakten med vårdgivare, skolor och myndigheter.
- ➔ Rätten till förnyad medicinsk prövning (second opinion) bör utsträckas till att omfatta även allvarliga funktionsnedsättningar, inte bara sjukdomstillstånd. Ett system som innebär möjlighet att pröva sin sak i Patientnämnden eller liknande institution bör införas.

Tidiga insatser

Enligt FN-konventionen ska vård och stöd utformas med fokus på tidig upptäckt och ändamålsenliga insatser.

Det stöd och bemötande barn får från omgivningen har avgörande betydelse för hur funktionsnedsättningen utvecklas längre fram i livet. Det är viktigt att upptäcka barn med funktionsnedsättningar så tidigt som möjligt för att förebygga problem längre fram i livet.

Insatser oberoende av diagnos

Stödinsatser bör vara inriktade på att hjälpa barn som visar symtom på NPF, även om de inte har en diagnos. Insatserna ska vara kunskapsbaserade och kännetecknas av ett bra bemötande. Förskolan, skolan, vården och andra stödinsatser ska samordnas och väntetiderna kortas.

Föräldrastöd förebygger problem

En viktig förebyggande insats är att erbjuda stöd till föräldrarna. Det behövs anpassad föräldrautbildning som alla kan delta i kostnadsfritt. Föräldrarna ska involveras och få redskap som gör att de kan bli delaktiga i planering av vård och stöd.

! Attention arbetar för att:

- Barn som visar tecken på NPF ska upptäckas och utredas så tidigt som möjligt. Bedömningar och åtgärder som görs ska dokumenteras och följas upp.
- Habiliteringsinsatser ska erbjudas tidigt och omfatta alla som har behov av det.
- Utredning och stöd vid behov ska ges till familjen som helhet.

Hjälpmedel och anpassning

Enligt FN-konventionen ska staten främja forskning och utveckling av ny teknik och hjälpmedel samt underlätta tillgång till hjälpmedel av kvalitet, inklusive att göra dem åtkomliga till en rimlig kostnad.

Samhället ställer höga krav på vår förmåga att hantera information, kunskap och sinnesintryck – vår kognitiva förmåga. Den som har nedsatt kognitiv förmåga kan behöva hjälp att sortera bland alla intryck.

Personer med NPF ska få stöd i vardagen utifrån sina behov. Exempel på stöd är hjälpmedel, anpassade programvaror, råd av arbetsterapeuter och utbildning.

Det finns flera olika hjälpmedel som gör det lättare att organisera, planera, komma ihåg, hålla koll på tiden och hitta i nya miljöer. Därför arbetar vi för att tillgängligheten till hjälpmedel ska förbättras.

! Attention arbetar för att:

- Öka användningen av standardiserade funktionsbedömningar som bättre kan fånga upp och beskriva konsekvenserna av våra funktionsnedsättningar.
- Det ska finnas tydlig information om vilka hjälpmedel och anpassningar som finns och vart man kan vända sig för att få dem.
- Skolor och arbetsplatser ska se hjälpmedel som en självklar och naturlig anpassningsåtgärd.
- Datorer, mobiltelefoner och applikationer (appar) ska kunna räknas som hjälpmedel och därmed vara subventionerade.
- Personer ska vid behov kunna prova ut hjälpmedel redan under utredningstiden.

Skola för alla

Enligt FN-konventionen har personer med funktionsnedsättning rätt till en inkluderande och kostnadsfri grundutbildning av kvalitet på samma villkor som andra.

Det är en rättighet att få undervisning i alla skolämnen utifrån sina egna förutsättningar. Tidiga insatser och individuellt anpassat stöd i skolan är nödvändigt för att barn med NPF ska kunna utveckla sina förmågor och klara av vuxenlivet. Tillgång till kognitiva hjälpmedel, anpassad miljö och kunnig personal ska vara en självklarhet.

Folkhögskolor, högre utbildningar och annan vuxenutbildning ska individanpassas så att fler personer med NPF vågar satsa på att läsa vidare. Brist på anpassning leder till att många måste anstränga sig maximalt för att kompensera för sina svårigheter, vilket leder till stress och svårigheter att hålla studietakten. Diskrimineringslagstiftningen ska omfatta alla studieformer.

Attention arbetar för att:

- ➔ NPF-kunskap och grundläggande specialpedagogik ska ingå i alla lärar- och skollärdarutbildningar.
- ➔ Skolans kunskapsmål bör ses över så att även elever med NPF har möjlighet att nå dem.
- ➔ Alla skolor på alla nivåer ska vara skyldiga att skaffa sig uppdaterade kunskaper om NPF.
- ➔ Kommunen ska erbjuda alla elever i behov av särskilt stöd den hjälp de behöver för att klara skolan.
- ➔ Kommunerna bör inrätta en central kompetens som kan tillfrågas när elever har stora svårigheter att nå målen eller riskerar att bli frånvarande under längre perioder.
- ➔ Skolan ska ta ett stort ansvar för att så tidigt som möjligt upptäcka NPF-problematik och sätta in nödvändiga åtgärder.
- ➔ Elever med NPF ska kunna känna sig trygga och inkluderade i den sociala gemenskapen i skolan.
- ➔ Skolan ska ta ett större ansvar för att förebygga och motverka mobbing.
- ➔ Anpassade läromedel och hjälpmedel ska erbjudas elever i behov av stöd.
- ➔ Kompensatoriska hjälpmedel ska också kunna användas vid provtillfällen.
- ➔ De föräldrar som vill ska kunna få ett eget ombud, som kan företräda dem i kontakter med skolan och kommunen.
- ➔ Elevhälsan ska ges tillräckliga resurser för att kunna fullgöra sitt uppdrag att främja, förebygga och stödja elevernas utveckling mot målen.
- ➔ Skolan ska öka sin samverkan med anhöriga, socialtjänst, habilitering och barn- och ungdomspsykiatri.
- ➔ Utbildningslokalerna ska vara tillgängliga för personer med NPF.
- ➔ Staten ska införa en plikt för de anställda att anmäla missförhållanden i skolan (Lex Alissa).

Arbete och försörjning

Enligt FN-konventionen har varje människa rätt till arbete och social trygghet, oavsett om de har en funktionsnedsättning eller inte.

Annorlunda förmågor kan vara stora tillgångar

Arbetsplatser går idag miste om många personer med unika förmågor som kan vara stora tillgångar.

För att de goda egenskaperna ska komma till användning behövs förståelse och kunskap hos arbetsgivare och ibland en anpassad arbetsmiljö. Därför bör de som har anställt personer med NPF få utbildning om hur de kan hjälpa sina medarbetare.

Om stödåtgärder som ges är tillräckliga och anpassade till personer med psykiska funktionsnedsättningar kan fler av våra medlemmar delta i arbetslivet.

Attention arbetar för att:

- ➔ Personer med NPF ska ha rätt till en anpassad arbetsplats, handledning och de hjälpmedel de behöver för att klara sitt arbete. Arbetsmarknadens parter bör samverka.
- ➔ Arbetsplatser som anställer personer med NPF ska få ekonomisk kompensation och kontinuerligt stöd.
- ➔ Den sociala tryggheten ska upprätthållas genom trygga, rättvisa och lättbegripliga socialförsäkringar med rimliga ersättningsnivåer.
- ➔ Statliga lönesubventioner ska höjas och bli mer individanpassade.

Inflytande och delaktighet

Enligt FN-konventionen har varje människa rätt att vara delaktig i beslut som rör dem själva.

Vi arbetar för att enskilda individer ska få större inflytande över sitt eget liv och att personer med funktionsnedsättning ska bli delaktiga i och kunna påverka beslutsprocesser inom kommuner, landsting, myndigheter och riksdag. Då blir besluten bättre och chansen att lyckas genomföra dem större.

Attention ingår i nätverket Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa (NSPH), där vi tillsammans med andra organisationer arbetar för ökat inflytande för patienter, brukare och anhöriga på alla nivåer.

! Attention arbetar för att:

- Synliggöra för politiker, myndigheter och beslutsfattare hur det är att leva med NPF eller att vara anhörig.
- Brukar- och inflytanderåd ska få mer att säga till om och därigenom kunna förbättra vård och omsorg, samt bemötande av patienter, brukare och anhöriga.
- Vårdformer och behandlingsmetoder ska utformas så att de stärker individens inflytande över den egna behandlingen.
- Tvång får bara användas när alla andra metoder är prövade, ska gagna individens hälsa och får aldrig användas i bestraffningssyfte. Personalen ska få utbildning i lågaffektivt bemötande.
- Patient, brukar- och anhörigperspektivet ska beaktas vid alla strategiska beslut och större förändringar inom all offentligt finansierad omsorg, vård- och stödverksamhet.

Forskning och utveckling

De senaste årtiondenas forskning och utveckling har gjort att kunskapen om våra medlemsgrupper har ökat. Det gäller såväl medicinska, neuropsykologiska, psykologiska, sociala som pedagogiska kunskaper.

Inom det medicinska området har kunskapen om bakomliggande orsaker till NPF ökat. Vi vet mer om de ärftliga faktorerna, om signalsubstansernas betydelse, och om effekterna av läkemedelsbehandling.

För att kunskaperna om NPF ska fortsätta att öka behöver samhället satsa mer pengar på forskning. Det gäller både grundforskning och klinisk forskning.

Attention arbetar för att:

- Forskningen om hjärnan, både generellt och med särskild inriktning mot NPF, ska få ökade resurser.
- Ny kunskap ska snabbt föras in i de läro-medel som används i utbildningar som vänder sig till vård-, stöd- och skolpersonal m.fl. berörda.
- Forskning inom det psykosociala området med inriktning mot NPF skall förstärkas.
- Personer med egen erfarenhet och anhöriga ska ges förutsättningar att med-verka i både den medicinska, humanistiska och samhällsinriktade forskningen.
- Öka spridningen av forskningsresultat och resurser för implementering.
- Stärka dialogen mellan forskare, patienter, brukare och anhöriga.

Fritid och kultur

Enligt FN-konventionen har varje människa rätt att på lika villkor som andra delta i kulturliv, rekreations- och fritidsverksamhet samt idrott.

Det vanliga aktivitetsutbudet inom idrotten, fritids- och kultursektorn ska vara anpassat efter hur personer med NPF fungerar och kunskap hos ledarna ska finnas.

Anpassa så att alla kan delta

Det behövs individuellt anpassat stöd som gör det möjligt för alla att delta i fritidsaktiviteter. I vissa fall behövs en följeslagare eller extra ledare. I andra fall kan personligt inriktad träning för att komma in i det sociala sammanhanget och ta till sig information vara lösningen.

! Attention arbetar för att:

- ➔ Idrotts-, kultur- och fritidsverksamhet ska göras tillgängliga för personer med NPF.
- ➔ Verksamhetsledare ska ges utbildning i hur de kan anpassa aktiviteterna och bemöta personer med olika funktionsnedsättningar.
- ➔ Ideella föreningar ska kunna få ekonomiskt stöd till gruppverksamheter för personer med NPF.

Fakta om NPF

Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) är svårigheter som beror på hur hjärnan fungerar. Orsaken är biologisk och har ingenting med uppfostran eller intelligens att göra. NPF är en så kallad osynlig funktionsnedsättning som inte syns på utsidan.

Den som har NPF kan ha svårt med:

- reglering av uppmärksamhet
- impulskontroll och aktivitetsnivå
- samspelet med andra människor
- självreflektion
- inläring och minne
- att uttrycka sig i tal och skrift
- motoriken
- tidsuppfattning

Dessa svårigheter har många människor i större eller mindre grad. När svårigheterna är så stora att de kraftigt påverkar individens utveckling och möjligheter att fungera i samhället blir de en funktionsnedsättning.

De olika formerna av NPF är närbesläktade och det är vanligt att samma person har flera diagnoser. Fördjupande information finns på: www.attention-riks.se

Exempel på neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

ADHD

ADHD står för Attention Deficit Hyperactivity Disorder, som betyder uppmärksamhets- och hyperaktivitetsproblem. Det drabbar cirka 5-7 procent av alla barn och finns oftast kvar i vuxen ålder.

ADHD kännetecknas av uppmärksamhetsproblem, impulsivitet och överaktivitet. Symtomen yttrar sig olika hos olika personer och kan vara svårare att upptäcka hos flickor.

ADD är ADHD utan problem med hyperaktivitet och impulsivitet. En del personer med ADD har snarare lägre aktivitetsnivå än normalt. ADD betraktas som en underdiagnos till ADHD. Personer med ADD har uppmärksamhetsproblem. Vissa kan uppfattas som dagdrömmande och lite frånvarande.

Språkstörning

Vid språkstörning är personens språkförmåga påtagligt nedsatt. Språkstörningen kan kvarstå under skolåren och ända upp i vuxen ålder. Personer med språkstörning kan trots en bra hörsel behöva stöd att förstå och tolka språklig information. Både språkproduktion och språkförståelse kan vara påverkad.

Autism

Autism utmärks av sociokommunikativa svårigheter och begränsade repetitiva beteenden. Personer med autism utvecklar ofta specialintressen. Många har svårt att uppfatta ett helt sammanhang, men är bra på att uppmärksamma detaljer.

Aspergers syndrom/AST

Från och med 2014 ingår diagnosen Aspergers syndrom i den bredare diagnosen autismspektrumtillstånd (AST).

Personer med Asperger har ofta svårt med relationer och socialt umgänge. Andra typiska drag är specialintressen och svårighet att hantera förändringar.

Tourettes syndrom

Tourettes syndrom visar sig genom upprepande reflexlika rörelser och läten som kallas tics. Tourettes är delvis ärftligt och ofta kombinerat med ADHD eller OCD.

Om oss...

Riksförbundet Attention är en intresseorganisation för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) som ADHD, Aspergers syndrom/AST, Tourettes syndrom och språkstörningar. Vi arbetar för att de barn, ungdomar och vuxna som finns bakom diagnoserna ska bli bemötta med respekt och få det stöd de behöver i skolan, på arbetsmarknaden och på fritiden.

Våra lokalföreningar finns representerade i hela landet. Lokalföreningarna är kärnan i vår verksamhet.

I våra lokalföreningar kan man träffa andra som befinner sig i en liknande situation och delta i aktiviteter eller samtalsgrupper. Det är också möjligt att engagera sig intressepolitiskt.

Hitta din närmaste lokalförening och läs mer om oss på: www.attention-riks.se

Riksförbundet Attention är en intresseorganisation för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) som ADHD, Aspergers syndrom/Autismspektrumtillstånd (AST), Tourettes syndrom och språkstörningar. Vi arbetar för att de barn, ungdomar och vuxna som finns bakom diagnoserna ska bli bemötta med respekt och få det stöd de behöver i skolan, på arbetsmarknaden och på fritiden.

Läs mer om oss på: www.attention-riks.se

